

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації на тему: «Формування екологічної культури студентів в освітньому середовищі технічних коледжів» здобувача ступеня доктора філософії

Коваль Юлії Андріївни

за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки
галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

Публічна презентація проведена на кафедрі педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

07 березня 2023 року, протокол № 5

1. Актуальність теми дослідження. В побудові перспективи розвитку суспільства найбільш проблемними завжди виступають питання охорони навколишнього середовища, раціонального використання природних ресурсів. Для їх розв'язання сучасна наука та практика не обмежуються біологічним аспектом поняття «екологічна культура студента технічного коледжу», одним із компонентів, якого є екологічні знання, тобто уявлення про наслідки нераціонального використання природних ресурсів, забруднення навколишнього середовища й ін. Увага дослідників спрямована на виявлення закономірних взаємовідносин суспільства та природи, а також регулювання поведінки людини за допомогою норм, закріплених у суспільній свідомості та відображають стратегії взаємодії людини з природним середовищем. Однак це не завжди має позитивний результат, оскільки залежить також від сформованості особистісної самосвідомості студентів технічного коледжу. Відповідно, потрібно формувати екологічну культуру студентів технічного коледжу.

Взаємозв'язок екології та культури може бути представлений у вигляді поняття екологічної культури, що є частиною культури особистості загалом. Високий рівень екологічної культури студентів технічного коледжу співвідноситься з основами високої культури громадянина і виступає запорукою розвитку суспільства в усіх сферах його життєдіяльності.

Актуальність проблеми формування екологічної культури студентів підтверджується на нормативно-правовому рівні. Так, в Україні для реалізації екологічної освіти є належна правова й нормативна база, до прикладу: Конституція України (1996), Закон України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті (2002), Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки (2014), Закон України «Про охорону навколишнього середовища» (1998) та його нова редакція (2018), Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», Концепція екологічної освіти України (2001) тощо, в яких окреслюються умови модернізації системи вищої освіти – взаємозалежність загальних знань і практичних умінь, піднесення багаторівневої системи підготовки студентів, варіативності та модульності освітніх програм, указується на обов'язковість викладання екологічних дисциплін у всіх закладах освіти. Дані законодавчі акти стали визначальними в розвитку безперервної екологічної освіти в Україні, були визначені її

концептуальні положення, цілі, зміст і методи в сфері охорони навколишнього середовища та розумного природокористування, громадських екологічних організацій. Екологічна освіта аналізується і як процес, і як засіб формування персональної екологічної культури, а екологічна культура – як наслідок екологічної освіти. Однак є й інший аспект взаємозв'язку освіти та культури: культура як джерело, засіб, простір розвитку екологічної освіти.

У педагогічній науці та практиці є чимало доробків у яких порушено питання екологічного навчання та виховання, зокрема формування екологічної відповідальності та культури студентів технічних коледжів. Дослідженням екологічної освіти як одного з напрямів формування екологічної культури займалися Н. Анацька, В. Барановська, С. Бойченко, О. Бондар, Ю. Буц, Ф. Вольвач, Г. Глухова, В. Гончарук, Г. Гулик, В. Деркач, М. Дробноход, В. Дубовий, О. Дубовий, М. Дяченко-Богун, О. Єременко, О. Єресько, А. Єрмоленко, С. Іваненко, В. Іщенко, І. Качур, М. Кисельов, О. Крайнюк, В. Крисаченко, Л. Курняк, П. Левків, Л. Лук'янова, С. Лутковська, О. Матеюк, В. Мелаш, В. Молодиченко, І. Назарко, Т. Олексенко, В. Оніпко, О. Пруцакова, Т. Саєнко, Л. Скоробогатий, С. Совгіра, А. Степанюк, О. Столярченко, Г. Тарасенко, А. Толстоухов, О. Троцька, Н. Уйсімбаєва, М. Хилько, Л. Юрченко, проте окремі питання порушеної проблеми лишаються висвітленими замало.

Враховуючи вищезазначене є очевидним, що розв'язання екологічних проблем дійсно є стратегічним і пріоритетним завданням людства, що вимагає розв'язання із залученням усіх наявних технологічних, фінансових, наукових і правових ресурсів. У цьому ключове місце варто відвести формуванню екологічної культури населення й екологічній освіті молодого покоління, оскільки екологічна освіта сприяє формуванню позитивного відношення, відповідальності та бажання брати участь у захисті та збереженні навколишнього середовища.

Огляд професійної підготовки студентів технічних фахових коледжів України дав можливість відзначати той факт, що питання формування екологічної культури здобувачів технічної освіти недостатньо розроблено. Тому вкрай необхідними є дослідження та розробка методик оволодіння здобувачами освіти екологічними знаннями та прийомами екологічної діяльності, що допоможе знівелювати розбіжність між екологічною підготовкою випускників технічних коледжів та їхньою готовністю виконання професійних та екологічних обов'язків фахівця технічного профілю.

Результати проведеного аналізу наукової літератури й емпіричного досвіду дозволили виявити такі суперечності:

- між потребою держави та суспільства у формуванні високого рівня екологічної культури студентів як основи для розвитку особистості громадянина та недостатнім використанням проектних технологій у формуванні екологічної культури студентів в освітньому середовищі технічного коледжу;

- між наявними дослідженнями, що стосуються екологічної освіти студентів, і ступенем їхньої адаптованості до специфіки освітнього середовища технічного коледжу;

- між об'єктивною потребою формування екологічної культури студентів засобами інформаційно-комунікаційних технологій у технічному коледжі та низьким рівнем науково-методичного забезпечення цього процесу.

Зважаючи на рівень розробленості цього питання, його актуальність і суспільну значущість, була визначена тема дисертаційного дослідження: «Формування екологічної культури студентів в освітньому середовищі технічних коледжів».

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до тематичного плану наукових досліджень Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського та є складовою тем кафедри педагогіки, професійної освіти і управління освітніми закладами «Педагогічний супровід особистісно-професійного розвитку майбутнього вчителя» (РК № 0119U102999) і кафедри інноваційних та інформаційних технологій в освіті «Інноваційні педагогічні технології навчання в умовах інформатизації освіти в Україні та за кордоном» (23.12.2020 р., протокол № 8).

Тема дисертації затверджена вченою радою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 4 від 20 жовтня 2021 р.) та узгоджена в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 5 від 20.11.2021 р.).

3. Наукова новизна результатів дослідження полягає у тому, що *вперше*: визначено й обґрунтовано педагогічні умови формування екологічної культури студентів в освітньому середовищі технічного коледжу (цілеспрямоване впровадження розробленої моделі формування екологічної культури студентів в освітньому середовищі; застосування проєктних технологій у процесі формування екологічної культури та спрямування самостійної роботи студентів на виконання екологічних проєктів; комплексне використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі формування екологічної культури здобувачів освіти); розроблено модель формування екологічної культури студентів в освітньому середовищі технічного коледжу; *удосконалено* зміст курсу «Основи екології», розроблено програму спецкурсу «Формування екологічної культури в освітньому середовищі технічних коледжів», форми (лабораторні, практичні заняття, виробнича практика, науково-дослідна робота здобувачів освіти, СРС) і методи (інформаційне забезпечення освітнього процесу, комп'ютерні екологічні ігри, ділові ігри, навчальні екологічні проєкти, телекомунікаційні екологічні навчальні проєкти, екологічні квести, екологічні веб-квести) формування екологічної культури студентів в освітньому середовищі технічного коледжу; *подальшого розвитку* дістало дослідження дидактичних можливостей формування екологічної культури студентів в освітньому середовищі технічного коледжу.

4. Теоретичне та практичне значення результатів дослідження полягає у реалізації педагогічних умов і впровадження розробленої моделі формування екологічної культури здобувачів освіти в освітньому середовищі технічного коледжу; в розробленні діагностичних матеріалів щодо визначення сформованості екологічної культури студентів в освітньому середовищі; в розробленні та реалізації методичного забезпечення формування екологічної культури здобувачів освіти; в розробленні та реалізації інформаційного забезпечення освітнього процесу, комп'ютерних екологічних ігор, ділових ігор, навчальних екологічних проєктів, телекомунікаційних екологічних навчальних

проектів, екологічних квестів, екологічних веб-квестів; методичних рекомендацій щодо виконання практичних робіт; завдань для СРС; тестів для самоконтролю; укладено методичні рекомендації щодо формування екологічної культури студентів в освітньому середовищі технічного коледжу.

Засадничі положення, інноваційні дослідницькі підходи й одержані результати дисертаційної роботи можуть бути використані під час організації професійної підготовки майбутніх технічних фахівців у технічних закладах вищої і фахової передвищої освіти, для побудови змісту освітніх програм, розроблення підручників, навчальних посібників і методичних рекомендацій та інших навчальних матеріалів.

5. Використання результатів роботи. Результати роботи впроваджено в освітній процес Вінницького технічного фахового коледжу (довідка №46 від 24.01.2022 р.), Барського фахового коледжу транспорту та будівництва Національного транспортного університету (довідка №543 від 24.01.2023 р.), Державного вищого навчального закладу «Могилів-Подільський монтажно-економічний коледж» (довідка №48 від 24.01.2023 р.), Відокремленого структурного підрозділу «Волинський фаховий коледж Національного університету харчових технологій» (довідка 07 від 12.01.2023 р.), Мукачівського державного університету (довідка №44 від 12.01.2023 р.), Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (довідка №56-06-301/58 від 22.12.2022 р.), Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (довідка №04-а від 07.11.2022 р.).

6. Особиста участь автора. В статті «Освітнє середовище технічного коледжу – простір занурення в реальну професійно орієнтовану екологічну діяльність» видану разом з К. Волохатою, дисертантці належить розкриття підходів до формування екологічної культури під час аудиторної та позанавчальної діяльності та на їх основі розкрито роль, значення та напрями формування екологічних знань студентів технічного коледжу. В публікаціях підготовлених разом із Ол. Столяренко й Окс. Столяренко «Психолого-педагогічні детермінанти дослідження гуманістичних компонентів виховання екологічної культури особистості» та «Культурологічно-цивілізаційні домінанти в сучасних підходах дослідження особистісних цінностей», внесок здобувачки полягає у визначенні гуманістичних моральних категорій, які дозволяють індивідам визначити, чи сформовані ці категорії в свідомості в ситуаціях, коли вони можуть стати або перешкодою для діяльності здобувачів освіти, або важливою передумовою ефективної їхньої самореалізації. В статті «Глобалізація в руслі екологічних проблем людства і виховання гуманістичних цінностей», написаної у співавторстві з науковим керівником, доктором педагогічних наук, професором Ол. Столяренко, полягає у визначенні проблем, які здійснюють вплив на майбутнє людської цивілізації, який не дає ніяких часових інтервалів для послаблення загрози. У статті «Формування екологічної культури в освітньому середовищі технічних коледжів» підготовленої разом з Окс. Столяренко, особистий внесок дисертантки полягає в обґрунтуванні інноваційних підходів до формування екологічної культури, що вимагають змін змістовної (концепції освітнього процесу, навчальні програми, плани підготовки фахівців) та методичної (форми, методи організації навчальної діяльності, характер контролю) складових освітнього процесу. Організація проєктної діяльності, орієнтована на

формування екологічної свідомості й екологічної культури, взаємозв'язок теорії та практики, комунікативна діяльність забезпечують професійне становлення майбутнього фахівця. Ідеї та розробки співавторів у дисертації не використовувалися.

Дисертаційна робота виконана на кафедрі педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. *Науковий керівник* – доктор педагогічних наук, професор *Столяренко Олена Вікторівна*.

Розглянувши звіт подібності щодо перевірки на плагіат, встановлено, що дисертаційна робота Коваль Юлії Андріївни є результатом самостійних досліджень, не містить елементів плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Дисертація характеризується єдністю змісту та відповідає вимогам щодо її оформлення.

7. Перелік публікацій за темою дисертації. За результатами досліджень опубліковано 11 наукових праць (5 одноосібних), із них: 5 статті в наукових фахових виданнях України; 1 стаття у зарубіжному науковому періодичному виданні, 5 – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Коваль Ю. А. Метод проєктів – засіб формування в здобувачів технічної освіти екологічної культури. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка. 2022. Вип. 205. С. 247-252. (Збірник зареєстровано в міжнародних наукометричних базах Index Copernicus international (ICI), Google Scholar, Research Bible, WorldCat, Academic Journals, внесений до переліку фахових видань України категорії «Б»). Посилання на публікацію <https://pednauk.cuspu.edu.ua/index.php/pednauk/article/view/1301>

[DOI: /10.36550/2415-7988-2022-1-205-247-252](https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-205-247-252)

2. Коваль Ю.А. Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов формування екологічної культури студентів технічного коледжу. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. наук. пр. Вип. 66. Вінниця : ТОВ «Друк плюс». 2022. С. 53-62. (індексується у наукометричній базі даних Google Scholar, Index Copernicus International, Україна наукова; внесений до переліку фахових видань України категорії «Б»). Посилання на публікацію <https://vspu.net/sit/index.php/sit/issue/view/192/188>

DOI: 10.31652/2412-1142-2022-66-53-62

3. Коваль Ю., Волохата К. Освітнє середовище технічного коледжу – простір занурення в реальну професійно орієнтовану екологічну діяльність. *Науковий журнал «Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія»*. Том 13. № 2. 2022. С. 30–37. (Збірник зареєстровано в міжнародних наукометричних базах Index Copernicus international (ICI), Google Scholar, Research Bible, WorldCat, Academic Journals, внесений до переліку фахових видань України категорії «Б»). Посилання на публікацію <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Pedagogica/article/view/hspedagog13%282%29.2022.30-37>

DOI [http://dx.doi.org/10.31548/hspedagog13\(2\).2022.30-37](http://dx.doi.org/10.31548/hspedagog13(2).2022.30-37)

4. Столяренко О. В., Столяренко О. В., Коваль Ю. А. Психолого-педагогічні детермінанти дослідження гуманістичних компонентів виховання екологічної культури особистості. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. Вінниця, 2022. Вип. 70. С. 24-30. (Збірник зареєстровано в міжнародних науково-метричних базах Index Copernicus international (ICI), Google Scholar, Research Bible; внесений до переліку фахових видань України категорії «Б»). Посилання на публікацію <https://vspu.net/nzped/index.php/nzped/issue/view/195/216>

DOI10.31652/2415-7872-2022-70-24-30

5. Столяренко Олена, Столяренко Оксана, Коваль Юлія. Культурологічно-цивілізаційні домінанти в сучасних підходах дослідження особистісних цінностей. *Інтеграція в Європейський освітній простір: Діалог зі стейкхолдерами* : монографія ; За заг. ред.: Акімова О. В., Фрицюк В. А. Вінниця : ТОВ «Друк». 2022. С. 275–302.

Статті в міжнародних періодичних наукових виданнях:

6. Koval Yuliia. Formation of ecological culture of professional junior bachelors of financial and economic profile as a psychological and pedagogical problem. *Modern Science. Moderní věda. Praha. Česká republika, Nemoros. № 1. 2022. С. 82-90.*

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Коваль Ю. А. Формування екологічної свідомості та культури фахових молодших бакалаврів фінансово-економічного профілю. *Науковий простір: актуальні питання, досягнення та інновації сучасної науки*: збірник тез учасників міжнародної науково-практичної конференції здобувачів освіти та молодих вчених. (м. Вінниця 23-24 листопада 2021 р.) Вінниця. С. 93-96.

8. Коваль Ю. А. Проблема формування ціннісних орієнтирів інноваційного розвитку в Україні. *Проблеми та перспективи розвитку бізнесу в Україні*: збірник тез учасників міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених та студентів. (м. Львів 25 січня 2022 р.) Львів, 2022. С. 288-292.

9. Коваль Ю. А., Столяренко О. В. Глобалізація в руслі екологічних проблем людства і виховання гуманістичних цінностей. *Сучасні тенденції розвитку науки та освіти в умовах євроінтеграції*: збірник тез учасників міжнародної науково-практичної конференції здобувачів освіти та молодих вчених. (м. Вінниця 29-30 березня 2022 р.) Вінниця. С. 81–83.

10. Коваль Ю. А., Столяренко Окс. В. Формування екологічної культури в освітньому середовищі технічних коледжів. *Сучасні тенденції розвитку науки та освіти в умовах євроінтеграції*: збірник тез учасників міжнародної науково-практичної конференції здобувачів освіти та молодих вчених. (м. Вінниця 29-30 березня 2022 р.) Вінниця. С. 153–155.

11. Коваль Ю. А. Особливості формування екологічної культури в освітньому процесі. *Особистісно-професійний розвиток майбутнього вчителя*: збірник тез всеукраїнської інтернет-конференції студентів та молодих вчених. (м. Вінниця 29-30 листопада 2021 р.) Вінниця, 2021.

ВВАЖАТИ, що дисертаційна робота Коваль Ю.А. «Формування екологічної культури студентів в освітньому середовищі технічних коледжів» за науковим рівнем, практичною цінністю, змістом та оформленням відповідає вимогам пп. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та

скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради Закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44, а також напряму досліджень освітньо-наукової програми Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка.

РЕКОМЕНДУВАТИ:

Дисертаційну роботу «Формування екологічної культури студентів в освітньому середовищі технічних коледжів», подану Коваль Юлією Андріївною на здобуття ступеня доктора філософії, до захисту.

Головуюча публічної презентації:
доктор педагогічних наук, професор,
завідувачка кафедри педагогіки,
професійної освіти та управління
освітніми закладами

Акімова

Ольга АКИМОВА

